

Võru Instituudi juures asuva muuseumide osakonna muuseumikogude korralduse- ja kogumispõhimõtted

Sissejuhatus

Muuseumikogud on väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist. Muuseumid on ühiskonna ja selle arengu teenistuses alaliselt tegutsevad kultuuri- ja haridusasutused, mis ei taotle majanduslikku kasumit, mis on üldsusele avatud ning mille ülesanne on koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel.

Muuseumide kogumispõhimõtted tuginevad missioonile, põhimäärusele ja arengukavale, määravad muuseumikogu arenguplaanid ning reguleerivad kogumistööd, säilitamist ja kasutamist.

Kogumispõhimõtted on abiks nii muuseumide eesmärkide seadmisel kui ka avalikkusele muuseumi kogudest ülevaate saamisel ning annavad muuseumi rahastajatele ja koostööpartneritele selge ülevaate muuseumi toimepõhimõtetest ja tegevussuundadest.

Võro Instituudi muuseumide osakonda kuulub neli muuseumi: Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum, Mõniste Talurahvamuuseum, Vana-Võromaa kultuurikoda ja Karilatsi Vabaõhumuuseum (1. juulini 2019. a. Põlva Talurahvamuuseum). Käesolev dokument tutvustab nelja muuseumi kogumispõhimõtteid. Muuseumide üldised kogumistööga seonduvad tegevused on kajastatud kõigi kohta ühiselt, iga muuseumi eripära tema kogumistegevuses on eraldi.

Missioon

Vana-Võromaa muuseumide ühissmissiooniks on koguda, säilitada ja tutvustada piirkonna ajaloolist pärimust nii, et nelja muuseumi kogud annaks mitmekülgse ja võimalikult täieliku ülevaate Vana-Võromaa kultuuriloost.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi missiooniks on rahvusliku liikumise suurkuju, arsti ning kirjaniku, rahvuseepose „Kalevipoeg“ looja dr. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi elu, tegevuse, loomingu ja tema ajastuga seonduva materjali kogumine, säilitamine, uurimine ja eksponeerimine. Kuna Kreutzwald on jätnud endast jälje eelkõige kirjamehena, kogutakse ja eksponeeritakse Vana-Võromaa paikkondlikku identiteeti kandvate ja kujundavate kirjanike loometegevusega seotud materjali (käsikirjad, dokumendid, fotod, helisalvestised, trükised).

Mõniste Talurahvamuuseumi missiooniks on koguda, säilitada ja tutvustada Vana-Võromaa lõunaosa talupojakultuuri, põhisuunana Eesti-Läti piiriala talumajapidamiste ajalugu ja arengut, kõrvalsuunana talurahvakaubanduse osa selles.

Vana-Võromaa kultuurikoda on kultuuri-, haridus- ja mäluasutus, mis oma kogudega katab kogu ajaloolise Võrumaa ja tänase Võru maakonna. Erilist tähelepanu pööratakse Vana-Võromaal tegutsenud kunstnikele ja võru keelele.

Karilatsi Vabaõhumuuseum on looduskauis keskkonnas asuv ainulaadse arhitektuuripärandiga vabaõhumuuseum, mis kajastab maarahva elu-olu vanal Liivimaal ja tänases Põlva maakonnas. Muuseumi hoonete hulgas on algupärane külakool (muuseumi esimene hoone) ja erilise tähelepanu all on hariduse andmise ajalugu Lõuna-Eestis.

Ajalugu

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum on kõige vanem eesti kirjanikule pühendatud muuseum (asutatud 10.02.1941). Süstemaatilise kogumistööga muuseumi jaoks alustas Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts 1923. a Jakob Tedre eestvedamisel. Muuseum avati küllastajatele 28. juunil 1941. Teine ekspositsioon valmis 1953. ja kolmas 1961. a. Samal aastal liideti filiaal Mõnistes ja loodi muuseumi juurde kodulooline osakond, millest 1966 sai Võru Koduloomuuseum. Kreutzwaldi muuseumi ees avanesid uued võimalused seoses koduloomuuseumi uue hoone valmimisega 1982. a. Kogu kompleksis algas remont ja uue ekspositsiooni koostamine. Kogumistöös toimus muudatus: kesksele kohale tõusis esemete kogumine Kreutzwaldi elumaja interjäär-ekspositsiooni jaoks, mis avati 1989. a. Järgnesid kõrvalhoone ja aida kirjanduslik osa. Etnograafiline väljapanek on endises töllakuuris ja laudas. 1994. a valmis juurdelõikena saadud maale uus hoone, kus on tegevustoana kasutatav ruum, abiruumid ja Vana-Võromaa

kultuurikojakoguhoidla. Ajaloolisel Fr. R. Kreutzwaldile kuulunud krundil asuvad veel kelder, saun, kaev, lehtla ja aed.

Mõniste Talurahvamuuseum on vanim vabaõhumuuseum Eestis, mille kogud on põhiosas kogutud annetuste teel. Museaalide kogumisel on pika aja vältel rangelt jälgitud, et museaali päritolu ja legend oleksid seotud kohaliku keskkonnaga.

22. oktoobril 1948 asutati Mõniste Rahvamaja Kodu-uurimise ringi juurde isetegevuslik muuseum - Mõniste Koduloomuuseum. Muuseumi asutajaks oli tolleaegne Mõniste rahvamaja juhataja Alfred Lepp. Praegusesse asupaika koliti muuseum 6. veebruaril 1955. aastal. 1. mail 1957 anti muuseumile riiklik staatus Valga Rajoonidevahelise Koduloomuuseumi Mõniste filiaalina. Muuseumi kogud viidi üle talupoegade poolt 1929. a ehitatud külakaupluse hoonetesse. Muuseumi hoonestikus taastati 19. sajandi rehielamu, ait, saun.

28. jaanuaril 1961. aastal, seoses maakonnapiiride muutumisega, viidi Mõniste Koduloomuuseum Valga Rajoonidevahelise Koduloomuuseumi alluvusest üle Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi Mõniste filiaaliks.

Vana-Võromaa kultuurikoda

1961.a moodustati Aleksander Krulli eestvedamisel Dr. Fr. R. Kreutzwaldi memoriaalmuuseumis kodulooline kogu, millest 1966. a sai filiaal - Võru Koduloomuuseum. 1983. a veebruaris avati uus muuseumihoone. Püsinäitus valmis osade kaupa ja tolleaegseid ideoloogilisi nõuandeid järgides 1985. aastaks. 1990 muudeti osaliselt ekspositsiooni sisulist poolt, kuid säilis kunstikombinaadi „ARS“ poolt tehtud kujundus. Alates 2013.a kannab Võromaa muuseum Vana-Võromaa kultuurikoja nime.

Karilatsi Vabaõhumuuseum rajamisel oli Põlvamaa ajaloo huvilistel kogutud vanavara, kuid seda ei olnud võimalik eksponeerida. Pärast Karilatsi Algkooli sulgemist 1972. a sai Kalju Kermase algatusel endisest koolihoonest muuseumi peahoone. 1. jaanuarist 1979 kinnitati töötajate koosseis ja sellest ajast algab museaalide arvelevõtt ja kirjeldamine.

Muuseumi põhiülesandeks on Põlvamaa piirkonna inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtusliku materjali kogumine, säilitamine ja eksponeerimine. Seoses muuseumi algses asukohas asuvate hoonetega on kujunenud kolm põhilist kogumisvaldkonda – haridus, halduskorraldus ja eluolu.

Muuseumikogud seisuga 31.12.2014.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum

Muuseumikogu

Ajalooliste esemete kogu (Aj)	6 634
Arhiivmaterjalide kogu (Ar)	5076
Kunstikogu (K)	574
Fotokogu (F)	3926
Fono- ja filmikogu (Ff)	25
Kokku	10235 museaali

Kõik museaalid on kantud infosüsteemi MuIS.

Vana-Võromaa kultuurikoda

Muuseumikogu

Ajalooliste esemete kogu (Aj)	5998
Arheoloogiakogu (A)	4417
Arhiivmaterjalide kogu (Ar)	1 18728
Audio-video kogu (AV)	141
Esemetekogu (Ek)	401
Etnograafiliste esemete kogu (E)	2028
Filateeliakogu (Fi)	154
Fondiraamatukogu (R)	3926
Fotokogu (F)	18006
Kunstikogu (K)	1853
Numismaatikakogu (N)	1376
Tekstiilikogu (T)	69
KOKKU	57097 museaali

Kõik museaalid on kantud infosüsteemi MuIS.

Mõniste Talurahvamuseum

Muuseumikogu

Ajalooliste esemete kogu (Aj)	689
Arheoloogiakogu (Arh)	6

Arhiivmaterjalide kogu (Ar)	1996
Audio-videokogu (AV)	6
Bioloogiakogu (B)	6
Etnograafiliste esemete kogu (E)	1525
Fotokogu (F)	2643
Geoloogiakogu (G)	194
Kunstikogu (K)	1
Numismaatikakogu (N)	5636
Zooloogiakogu (Z)	22
Kokku	12 724 museaali

Kõik museaalid on kantud infosüsteemi MuIS.

Karilatsi Vabaõhumuseum

Muuseumikogu

Ajakirjandus (AJ)	6232
Arhiiv (Arh)	5199
sh – postkaardid (Pk)	199
Kaardikogu (Ka) (seinakaardid)	43
Arhiivraamatukogu (AR)	2651
Õpikutekogu (AR-Õ) (õpikud, töövihikud)	1708
Audiovisuaalne (AV)	89
Esemekogu (E)	3515
sh Märgikogu (M)	446
Numismaatika (Num)	493
Kunstikogu (K)	301
Fotokogu (F)	10177

Kokku **31053 museaali**

Kõik museaalid on kantud infosüsteemi MuIS.

Struktuur ja toimemehhanismid

Võru Instituudi tegevusega seotud küsimuste otsustamiseks põhimääruses ettenähtud piires on moodustatud teadusnõukogu, mis tegeleb vajaduspõhiselt ka muuseumide valdkonnaga. Eraldi

nõukogusid muuseumidel ei ole.

Muuseumide valdkonna tööd koordineerivad ja kogumistöö eest vastutavad muuseumide osakonna juhataja ja peavarahoidja, filiaalides juhataja ja koguhoidja. Vastavalt spetsiifikale töötavad muuseumides tegevusjuhid, muuseumipedagoogid, järeelvaatajad ja majandustöötajad. Hooajatöödel kasutatakse ajutist tööjõudu.

Muuseumide hoidlad ja ekspositsioonipinnad

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum

Muuseumil on 6 hoonet:

Kreutzwaldi elumaja – interjäär-ekspositsioon (Kreutzwaldi perekonnale ja ajastule iseloomulikud esemed) 227 m²

Kõrvalmaja ja ait – kirjanduslik ekspositsioon (avab Kreutzwaldi loomingu dokumentide, raamatute, fotode ja kunstiteoste kaudu) 79 m² ja 132 m²

Tall-tõllakuur ja muinasjututuba – etnograafiline väljapanek (võimaldab tutvustada Kreutzwaldi muinasjuttudes esinevaid esemeid ja paikkondlikku käsitööd) 31 m² ja 29 m²

Suitsusaun – 12 m²

Teemaja-tegevustuba ajutiste väljapanekute jaoks pinda 10m²

Vaatamisväärsuseks ja suviste ürituste läbiviimiskohaks on ka ajastule iseloomulik õu ja aed 5066 m², millest hoonete all 638 m².

Suur osa museaalidest (kogu ajalooline mööbel) on interjäär-ekspositsioonis elumajas, kirjasõna ja kunstitööd kirjanduslikus ekspositsioonis aidas.

Hoidla (10m²) asub kõrvalhoone teisel korrusel.

Fotokogu, kunstikogu ja väärismetall asub Vana-Võromaa kultuurikoja hoidlas.

Kasulikku pinda 817m², ekspositsioonipinda 520,6m²

Mõniste Talurahvamuuseum

Muuseumil on 11 hoonet :

Peahoone (endine külakaupluse hoone),

ehit. 20 saj. alguses, kasulikku pinda 157,8 m² sellest:

I korrus, ekspositsiooniruumid 60 m², tööruum 12,5 m², majandusruumid 32 m²

II korrus, hoidla 39,3 m², kontoriruum 14,0 m²

Rehielamu, eksponaathoone, ehit. 19. saj. ekspositsiooniruum 46.7 m²

Ait, eksponaathoone, ehit. 19. saj. ekspositsiooniruum 45 m²

Suitsusaun, eksponaathoone, ehit.19. saj. ekspositsiooniruum 9 m²

Ait-kelder, ehit. 20.saj. alguses, avatud hoidla 65 m², kelder 20 m²

Kuur, ehit. 20. saj. alguses, avatud hoidla 73 m²

Õppehoone, ehit. 20. saj. alguses, kasulikku pinda 95,6 m², sellest näituseruum 41,63 m², laoruumid 13,96 m², majandusruumid 40.01 m²

Õppehoone kuur, ehit. 20. saj. alguses, 77 m², sellest suuremõõtmeliste esemete hoidla 44 m²

Õpehoone suitsusaun 9 m²

Tööriistakuur 12 m²

Puukuur 30 m²

Kokku on kasulikku pinda 640 m², sellest

püsiekspositsiooniruumide 298,7 m², näituseruumide, 41,63 m², hoidlaid 83,3 m²

Väljaspool muuseumi asuvad püsinäitusepinnad:

Metsavenna talus	8 m ² ,
„Hävitatud Kodu“ memoriaalkompleksis	2 m ² ,
Eestimaa lõunatipu õpperajal	12 m ² .
Kokku	22 m ² .

Vana-Võromaa kultuurikoda

Ajalooline ekspositsioon	357 m ² ,
Galerii	190 m ² ,
Hoidlad soklikorrusel	138 m ² ,
Hoidla (puidust museaalid ja näituseinventar)	93,6 m ² ,
Kokku kasulikku pinda	1133,7 m ² .

Karilatsi Vabaõhumuuseum

Hoonete kompleksis on 17 hoonet, püsinäitused on neljateistkümnes hoones, hoidlad paiknevad viies hoones. Hoidlate pinda kokku 173 m². Hoidlate olukord on hea. Magasiida ja Punaku talukompleksi renoveerimine on lahendanud suuremate esemete hoidmise probleemi. Koolimaja ülemise korruse väljaehitamisega 2005. aastal paranesid tunduvalt hoidlate tingimused. Positiivse eripärana saab märkida, et enamik muuseumi esemekogust on eksponeeritud.

Koolimaja

ekspositsioonipind 185 m², avatud hoidla 80 m²

Õpetajate maja 62 m²

Rahvamaja- võimalus kasutada ajutiste näituste pinnana, 290 m² (Konverentsiruum + „Põnev pööning“).

Magasiait 203 m²

Koolitalu aidad 30 m²

Laut-küün 76 m²

Vaestemaja 60 m²

Saun 16 m²

Rehetare 133 m²

Punaku talu elamu 80 m²

Punaku talu ait 16 m²

Punaku talu laut 12 m²

Rahvamaja kõrvalhoone 75 m²

Tuulik 170 m²

Põllutöomasinad 38 m²

Mesitarude ait 6 m²

Kokku ekspositsiooni pinda 957 m², hoidla pinda 285 m²

Koostöövõrgustik

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum

- Muuseumi esindajad kuuluvad Eesti Kirjanike Muuseumide Ühingusse. Koostööpartneriteks (ühisnäitused, projektid, trükised, koduleht) on A. H. Tammsaare muuseum Tallinnas, A.H. Tammsaare muuseum Vargamäel, Ahja Tuglase Muuseum, Betti Alveri Muuseum, Carl Robert Jakobsoni Talumuuseum, Eduard Vilde muuseum, Liivi Muuseum, Lydia Koidula Memoriaalmuuseum, MTÜ Karl Ristikivi Selts, Muhu muuseum, Oskar Lutsu Majamuuseum, Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum, Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse muuseumiosakond.
- Pikaajaline koostöö on muuseumil Eesti Kirjandusmuuseumiga Tartus (muuseumi nelja ekspositsiooni dokumentaalne materjal on saadud EKLAst) ja Eesti Rahvusraamatukoguga Tallinnas (bibliograafiline materjal,), Põlva Keskraamatukogu ja Võrumaa Keskraamatukoguga (ühised üritused, ettekandepäevad, kogude täiendamine ja infovahetus).

- Muuseum teeb koostööd Võrumaa kultuuriasutustega, koolide ning Võru linna lasteaedadega (ühisüritused ja temaatilised tunnid muuseumis)
- MTÜ Kultuuripärandi Hoidja (pilteepos „Kalevipoeg“).
- Koostööpartneriks pärandkultuuri töötubades on MTÜ Näputüüselts.
- Puuetega Inimeste Koda. (muuseum aitab läbi viia Puuetega Inimeste Koja üritusi muuseumis)

Mõniste Talurahvamuseumi koostööpartner

- Mõniste, Ape, Taheva, Karula, Urvaste; Rõuge, Varstu omavalitsused ja koolid. Toimuvad ühised ajalooüritused ja osaletakse arengukavade koostamisel. Osalemine valla eestvõttel läbiviidavates projektides.
- Kohalikud MTÜd, MTÜ Mehkamaa Noored, MTÜ Murtud Rukkilille Ühing ja Memento. (ühised üritused, koostööprojektid)
- Muinsuskaitse Selts, Looduskaitse Seltsi Mõniste-Varstu osakond. (ühised näitused, üritused)
- Mõniste Kodu-uurimise Seltsing ja kohalikud külaseltsingud.(ühised üritused, õppepäevad)
- Ühisprojektid Läti piiriala Jaunlaitsene (Vahtse-Laitsna) ja Ape (Hopa) valla muuseumidega. (ühisprojektid)
- Pikaajaline koostöö on kohaliku kogukonnaga. Mõniste põliselanikest on moodustunud nõuandev kogu taluteemaliste uurimuste ja õppepäevade juhendajatena. (nõuandev kogu ja juhendajad talutööde õppepäevadel)

Vana-Võromaa kultuurikoda teeb koostööd

- maakonna väikemuuseumidega (Urvaste, Parksepa, A.Teppo lõõtsamuuseum, Orelimuuseum, Tsiistre Linamuuseum)- koostöönäitused, infovahetus kogumis- ja säilitusalase ning ekspositsioonialase töö küsimustes.
- Võrumaa koolide ja lasteasutustega – pedagoogilised programmid ja tegevustunnid
- Võrumaa Keskraamatukoguga (ühised projektid, näitused kesk- ja maakonna raamatukogu ruumides, ettekanded üritustel, kogude täiendamine ja infovahetus)
- Turismikeskusega
- saame kasutada keskkonda „Puhka Eestis“ muuseumide reklaamimiseks, osavõtt korraldatud ettevõtmistest, koolitustest ja messidest)

- Võru omavalitsuste arendus-, haridus- ja kultuuriosakondadega, haridusasutustega (ühised projektid, üritused, näitused, kodu-uurimise alane tegevus).
- Johannes Käisi Seltsiga (ettekanded ja näitused seltsi üritustel)

Karilatsi Vabaõhumuuseum:

- Koostöö toimib teiste endiste maakonnamuuseumidega, Põlva maakonna väikemuuseumidega ja teiste piirkonnas/naabruskonnas/lähikonnas asuvate keskmuseumidega (Eesti Maanteemuuseum, Eesti Põllumajandusmuuseum, Eesti Rahva Muuseum). Ühised üritused, programmide vahetused, ühisprojektid.
- Koostöö on piirkonnas tegutsevate MTÜdega: Karilatsi Küla Selts, MTÜ Postitee, Taevaskoja piirkond. Toimuvad ühised üritused.
- Põlvamaa Arenduskeskus, Maavalitsuse Arendusosakond, J. Hurda Rahvaharidusselts, Põlva Keskraamatukogu ja teised Põlvamaa raamatukogud ja kultuurimajad. Ühised koostööprojektid ja ühisüritused.

Muuseumite tegevust reguleerivad õigusaktid ning dokumendid

- Muuseumiseadus ja selle rakendusaktid
- ICOMi eetikakoodeks;
- 21. sajandi Eesti muuseumid. Arengu põhisuunad aastateks 2006 -2016;
- Võru Instituudi põhimäärus;
- Kreutzwaldi memoriaalmuuseumi strateegia aastateks 2011 -2015;
- Võru Maakonna arengustrateegia aastateks 2009.-2019;
- Mõniste valla arengukava aastateks 2012.- 2019;
- Mõniste Muuseumi arengukava aastateks 2011.-1015;
- Põlva maakonna arengukava;
- Kõlleste valla arengukava;
- Karilatsi Vabaõhumuuseumi arengukava.

Teiste sarnaste või lähikonnas tegutsevate muuseumite kogude lühianalüüs Eesti Põllumajandusmuuseum

Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas tegutsev muuseum, mille ülesanne on koguda, säilitada, uurida ja tutvustada põllumajanduse ja maaeluga seonduvat kultuuripärandit ning kajastada uusi suundi ja arenguid põllumajanduses.

Mõniste Talurahvamuuseumiga toimub vastastiku programmide vahetus.

Karilatsi Vabaõhumuuseumi teavitamine Eesti Põllumajandusmuuseumi kogudes Põlvamaa kohta leiduvatest materjalidest.

Karilatsi Vabaõhumuuseumi esindaja osaleb Eesti Põllumajandusmuuseumi teadusnõukogus.

Toimuvad programmid jm ühisüritustel. Vajadusel muuseumitevaheline museaalide deponeerimine.

Informatsiooni vahetamine museaalide ja replikaatide kohta, mis oma kogus enam rakendust ei leia.

Eesti Maanteemuuseum

on Maanteeameti osakond, valdkondlik muuseum. Muuseumi ülesandeks on olla Eesti maanteede ajalugu kajastava materjali kogumise, uurimise ning üldsusele vahendamise keskus nii teaduslikel, hariduslikel kui ka meelelahutuslikel eesmärkidel.

Karilatsi Vabaõhumuuseumiga tehakse koostööd Postitee projekti raames, täiendades teineteist hariduslike ja meelelahutuslike programmidega.

Eesti Kirjandusmuuseum

Tartus asuv Eesti Kirjandusmuuseum kogub ja korraldab kõiki eestikeelseid trükiseid ja kultuuriloolisi materjale, sealhulgas ka Fr. R. Kreutzwaldi loomingut ja käsikirju. Pikaajaline koostöö (alates aastast 1941) Eesti Kirjandusmuuseumiga on tulemuslik, püsinäituste koostamisel on olnud aluseks kirjandusmuuseumis säilitatav materjal. 2011. a andis Eesti Kirjandusmuuseum välja „Kalevipoja“, mille illustratsioonid olid Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi kunstikogust.

Valga Muuseum

Valga Muuseum avab Eesti-Läti suhteid ning hoiab, kasvatab ja väärustab Valgamaa paljukultuurilise ja paljurahvuselise kogukonna kodukohatunnet. Valga Muuseum on katnud oma kogumistööga Vana-Võromaa Hargla ja Karula kihelkonna osa, mistõttu suur osa Vana-Võromaalt kogutud esemeid asuvad Valga Muuseumi kogudes. Muuseum on koostööpartner Mõniste Talurahvamuuseumile Eesti-Läti teema osas ja Vana-Võromaa kultuurikojale Vana-Võromaad katvate kogude osas.

Jaunlaitsene (Vahtse-Laitsna) muuseum Lätis

Munitsipaalmuuseum, mille kogumise põhieesmärgiks on kohaliku mõisaajaloo ja ka kohaliku üldajaloo säilitamine ja tutvustamine. Vahtse-Laitsna muuseumi ja Mõniste Talurahvamuuseumi kogumispiirkond asub mõisnike Wulffide suguvõsale kuulunud maa-alal, sarnasus mõisaajaloo ainese osas. Mõlemat muuseumi seob kogumispiirkonna paiknemine Koiva maarahva, Leivude, asualal. Mõlema muuseumi eesmärgiks on omavaheline koostöö, et selle kaudu kaardistada Eesti ja Läti talurahvakultuuris säilinud vähesed iidset kõnekeele ja kombestiku ühisjooned.

Jazeps Vitolsi majamuuseum Koivaliinas (Gaujenas). Läti riigimuuseum, mille kogumise põhieesmärgiks on Läti koorimuusika isa, Jazeps Vitolsi mälestuse jäädvustamine ja tutvustamine. Mõniste Talurahvamuuseumi seob J. Vitolsi majamuuseumiga kogumispiirkonna paiknemine mõisnike Wulffide suguvõsale kuulunud maa-alal ja Hargla kihelkonna lõunaosa administratiivne kuuluvus kuni 19. sajandini Koivaliina kihelkonda.

Palamuse O. Lutsu Kihelkonnakoolimuuseum

Palamuse muuseum on ainus Eesti kihelkonnakoolide ajalugu tutvustav muuseum, mis uurib, kogub, süstematiseerib ja säilitab kihelkonnakooli ajalugu läbi O. Lutsu „Kevade”. Koostööpartneriks Karilatsi Vabaõhumuuseumile hariduse valdkonna osas.

Seto Talumuuseum, Obinitza Muuseum

Asuvad ajaloolise Setomaa aladel Värskas vallas ja Meremäe vallas. Koguvad, säilitavad ja uurivad ajaloolise Setomaa ja nende inimese elukeskkonnaga seotud objekte ning korraldavad nende üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.

Setomaa alad hõlmavad praegust Võru maakonna territooriumit ja kogud iseloomustavad ka Võrumaa eluolu!

Räpina Koduloo- ja Aiandusmuuseum

on Põlva maakonna Räpina vallas asuv munitsipaalmuuseum. Muuseum kogub, säilitab ja uurib ajaloolise Räpina piirkonna ajaloo ja inimeste elukeskkonnaga seotud objekte ning korraldab nende üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel.

August Teppo Lõõtsamuuseum

Eramuuseum, mis paikneb Võrumaal, Loosu külas pillimeistri kodutalu rehehoones. Muuseumi eesmärgiks on lõõtspillipärandi säilitamine, eksponeerimine ning uurimine.

Muuseum avati 2014.a. ja vahendab lõõtsameistri pärandit ajaloolises miljöös, tuginedes Vana-Võromaa kultuurikoja kogudes olevale materjalile

Orelimuuseum

Eesti Orelikeskus SA-le kuuluv väljapanek Võru pastoraadihoones tutvustab Võrumaal sündinud vendade Kriisade nelja sugupõlve elu ja tegevust, annab täieliku ülevaate vendade Kriisade poolt ehitatud orelitest ja Hardo Kriisa poolt restaureeritud instrumentidest Eestis ja mujal. Väljapanek on koostatud Kriisade suguvõsa materjalide ja Vana-Võromaa kultuurikoja kogude põhjal.

Tsiistre linamuuseum

Tsiistre linamuuseum asub Misso vallas Võrumaal, Prastuli talu unikaalse arhitektuuriga rehehoones. Muuseumi eesmärgiks on kokku koguda linaga seotud pärimus ja jäädvustada Prastuli talu väärikas ajalugu.

Muuseum täiendab tervikpildiga Vana-Võromaa kultuurikoja kogus olevaid üksikesemeid

Vana-Võromaa muuseumid teevad koostööd ka **Eesti Rahva Muuseumi** ja SA **Eesti Vabaõhumuuseumiga**.

Muuseumide koostööpartnerid välisriikides

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum osales Eesti Kirjanike Muuseumide Ühingu õpikoostööprojektis „Comparing Learning Opportunities in the Field of Literary Heritage“ (Petöfi muuseum Ungarist, Nikos Kazantzakise muuseum Kreekast, Luksemburgi kirjanduskeskus CNL, Soome kirjanike seltside ühendus NIMIKOT).

Mõniste Talurahvamuuseumil on toimivad koostööprojektid Vahtse-Laitsna muuseumi ja Trapene Koduloomuuseumiga Lätimaal.

Muuseumikogude täiendamise üldpõhimõtted

Muuseumide kogumistöö aluseks on muuseumikogude korralduse põhimõtted ja kogumispõhimõtted. Kogumistegevuses lähtutakse näitustegevuse ja haridusprogrammide vajadustest, pidades samal ajal silmas muuseumi teemaderingi, ajaloolisi hooneid ning kogude terviklikkust.

Kogumise eesmärk

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi eesmärgiks on täiendada memoriaalset kogu Kreutzwaldi elu ja loomingut käsitlevate materjalidega, teoste kordustrukkide ja tõlgetega, mis võimaldab kogu kasutada hariduslikel eesmärkidel, trükiste, uurimustööde ja näituste koostamisel. Kesksel kohal on eeposega „Kalevipoeg“ seonduv rahvuslik kultuuripärand.

Mõniste Talurahvamuuseumi kogumistöö eesmärgiks on moodustada Vana-Võromaa lõunaosa (Hargla, Karula, Urvaste ja Rõuge kihelkondade) talupojakultuuri kõiki valdkondi hõlmav terviklik kogu. Põhisuunaks on Eesti-Läti piiriala talumajapidamise ajalugu, kõrvalsuunaks talurahvakaubanduse ajalugu. Jätkatakse kohaliku ajaloo kõiki valdkondi hõlmava materjali kogumist.

Vana-Võromaa kultuurikoja kogumistöö eesmärgiks on Vana-Võromaa esiajaloo (Tamula väljakaevamised), sõjaajaloo (Põhjasõjast II maailmasõjani), kohaliku väiketööstuse ja kaubanduse (trükikojad, kommivabrikud, orelimeistrid, käsitöölised), haridus- ja kultuurielu ning võru keele kasutamise jäädvustamine ja tutvustamine.

Karilatsi Vabaõhumuuseum kogub muuseumi teemast lähtuvalt omavalitsuste ajalooga sh. hariduse (Lõuna-Eesti piirkonnas), halduskorralduse (alates Ugandi maakonna loomisest) ja eluoluga (Vana-Võromaa põhjaosa: Kanepi, Põlva, Räpina ja Vastesliina kihelkonnad) seotud materiaalselt ja vaimset pärandit.

Kogumise põhikriteeriumid

1. Kõik muuseumikogu täiendamise otsused peavad olema kaalutletud ja põhjendatud, vastama kogumispõhimõtetele. Kogumispõhimõteteks on süstemaatilisus ja järjepidevus lähtudes kogude terviklikkusest.
2. Muuseumid ostavad või omandavad museaale, kui on veendunud selle üleandja seaduslikus omandõiguses.
3. Muuseumid ostavad või omandavad museaale, kui selle üleandja on nõustunud olemasolevate tingimuste ja muuseumi külastajate pikaajaliste huvidega.
4. Muuseumid ostavad või omandavad museaale, mille säilitamiseks, eksponeerimiseks ja nende üle arvestuse pidamiseks on olemas sobivad tingimused ja eelarvelised võimalused.

5. Muuseumid arvestavad museaalina arvele võtmisel teiste sama piirkonna või sarnase ainevaldkonna muuseumide kogumispõhimõtetega.
6. Muuseumitel on vastavalt kogumispõhimõtetele õigus keelduda annetustest, mis ei vasta muuseumi profiilile.

Kogumise sisulised kriteeriumid

1. Ajalooline väärtus (seotus konkreetse inimese, paiga, sündmuse või tegevusega).
2. Esteetiline väärtus (meisterlikult valmistatud või on suurepärase näide teatud oskustest).
3. Teaduslik või uurimuslik väärtus (uurijatel ja teaduritel võimalus objekti põhjalikumalt uurida).
4. Sotsiaalne või vaimne väärtus (seotus uskumuste, ideede, lugude, kommete ja tavade, mis on tänapäeval olulised teatud kogukonna või inimgrupi jaoks).

Kogumise täiendavad kriteeriumid:

1. Päritolu - objekti omanik, kasutaja või valmistaja, kasutusviis ja/või –koht.
2. Iseloomulikkus/tüüpilisus - teatud ajalooperioodi, eluviisi või tegevuse tüüpiline näide.
3. Rariteetsus - haruldane, ebatavaline või erakordselt hea näide objektist.
4. Seisund - objekti säilivus, töökorras olek.
5. Terviklikkus - objekti tahtlikud või juhuslikud muudatused, mis eristavad teda originaalist.
6. Kasutatavus põhi- või abikogus - objekt aitab interpreteerida sündmusi, kogemusi, inimesi, jutustada lugu, seondub näituste kavaga ja/või haridusprogrammiga.

Kogude täiendamise sisulised protseduurid

1. Asja esmane dokumenteerimine, annetaja/müüja poolt esemega seotud teabe talletamine.
2. Muuseumikogu täiendamise komisjoni koosolek.
3. Ostu-müügi lepingu sõlmimine.
4. Vastuvõtuakti koostamine.
5. Kirjeldamine, märgistamine ja hoiustamine.

Muuseumikogud hetkeseis ja täiendamisevajadus

Dr.Fr.R.Kreutzwaldi memoriaalmuuseum_lisa 1

Mõniste Talurahvamuuseum lisa 2

Vana-Võromaa kultuurikoda lisa 3

Karilatsi Vabaõhumuuseum lisa 4

Juurdekasvuvõimaluste analüüs

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi memoriaalmuuseum

Muuseumi kogude juurdekasv toimub põhiliselt arhiiv- ja fotomaterjalide lisandumisel, mis ei ole eriti mahukad. Muuseumil on ruume, kuhu vajadusel saavad kogud laieneda. Fotokogu, kunstikogu ja väärismetallide kogu asub Vana-Võromaa kultuurikoja hoidlas.

Esemeline abikogu paikneb põhiliselt muinasjututoas (ait-tõllakuur) ja seal esialgu ruumipuudust ei ole.

Mõniste Talurahvamuuseumi esemekogud on paigutatud säilitusruumidesse ja eksponaathoonetesse vastavalt eespooltoodud alajaotusele.

Mõniste muuseumi arhiivmaterjalide kogu, numismaatikakogu ja eritingimusi vajavate esemete (relvad, väärismetall) kogud on hoiustatud Vana-Võromaa kultuurikoja hoidlas.

Kogude juurdekasvuvõimalused on olemas kõikide esemegruppide osas, v.a. suuremõõtmelised esemed. Suuremõõtmeliste esemete hoiuruumis on küllaldaselt vaba ruumi, kuid esemete nõuetekohase säilitamise tagamiseks on vajalik hoiuruumi kapitaalremont, sest hoidla on praegu väga halvas seisukorras.

Vana-Võromaa kultuurikoda

Kogude juurdekasv toimub teemapõhiste arhiivdokumentide, fotomaterjali ja esemete kogumisega. Lisanduvad likvideeritud Vastseliina muuseumi, tuletõrjeühingu ja suletud koolide materjalid.

Puudub võimalus suuremõõtmeliste esemete hoiustamiseks.

Karilatsi Vabaõhumuuseum

Kogude juurdekasv toimub Vana-Võromaale iseloomulike õpikute, arhiivi- ja fotode ning vaimse pärandi lisandumisega. Esemekogu osas on juurdekasvu võimalused väikemõõduliste ja ekspositsiooni ilmestavate ning täiendavate esemete osas. Puudub võimalus suuremõõtmeliste esemete täiendavaks eksponeerimiseks ja hoiustamiseks.

Muuseumikogude analüüs ja väärtuste hindamine

Muuseumikogude analüüs ja inventuurid ning kogude väärtuste hindamine viiakse läbi korraliselt iga viie aasta tagant vastavalt ajakavale ja tööplaanile.

Karilatsi Vabaõhumuuseumis on korralise inventuuri käigus avastatud seisukorra muutumine (pruunid plekid fotodel, kirja tuhmumine arhiivmaterjalil, väga halvas seisukorras ajalehed jne) on kantud MuIS-i muuseumiseselt kasutatavale märkuste infoväljale.

Museaalide väljaarvamine

Väljaarvamine. Ese on kahjustatud sellisel tasemel, et ei võimalda edasist säilitamist või konkreetse muuseumi kogudes on olemas analoogne, samast paikkonnast pärinev, sama tööprotsessi iseloomustav ja sama tehnoloogiaga valmistatud ese. Väljaarvamine toimub kultuuriministri käskkirjaga.

Üle andmine teisele muuseumile saab toimuda juhul, kui ese ei ole seotud kogumispõhimõtetes sätestatud ainevaldkondadega. Üleandmine ei tohi vähendada tulevikus tehtavate uute ekspositsioonide, näituste ja õppeprogrammide koostamise võimalusi.

Museaalide väljaarvamise aluseks muuseumikogust on muuseumiseaduse § 11.

Dokumenteerimine

Dokumenteerimismeetodid on:

- **Paberkandjapõhine** oli kasutusel kuni 2000. aastani. Museaalide kohta koostati vastuvõtuakt, andmed kanti tulmeraamatusse ja koostati kataloogikaardid. Esemekogu kohta koostati inventeerimiskaardid, millele lisati ka foto või joonis.
- **Arvutipõhine KVIS programm** oli kasutusel 2001-2009. Põhidokumendid (vastuvõtuakt, ajutise kasutamise akt, tulmeraamat, teaduslik inventeerimine) on dubleeritud paberkandjal.
- **Arvutipõhine MuIS programm** on kasutusel alates 2010. aastast.

Muuseumide kogudesse museaalide vastuvõtt dokumenteeritakse vastavalt muuseumiseadusele ja selle rakendusaktidele infosüsteemis MuIS.

Muuseumikogude täiendamise dokumendid:

- Teabe eelregistreerimise leht – elektrooniline. Märgitakse nimetus, lühikirjeldus, andmed annetaja/müüa kohta, antakse registreerimisnumber.
- Muuseumikogu täiendamise komisjoni protokoll – elektrooniline.. Väljatrükk paberandjal kahes eksemplaris, millest üks jääb muuseumile, teine müüjale/annetajale. Protokoll vormistab koguhoidja ja kinnitab direktor.
- Vastuvõtuakt põhikogusse – elektrooniline ja paberil. Vastuvõetav objekt saab unikaalse tähise. Vastuvõtuaktist tehakse väljatrükk paberandjal kahes eksemplaris. Üks nendest säilitatakse tähtajatult muuseumis, teine jääb annetajale/müüjale või varade üleandjale. Vastuvõtuakti vormistab koguhoidja ja kinnitab direktor.
- Vastuvõtuakt abikogusse – elektrooniline ja paberil, objekt saab unikaalse tähise.
- Tulmeraamat – elektrooniline ja paberil.
- Kohakataloog – elektrooniline ja paberil.
- Objekti ID – elektrooniline.
- Objekti täiskirjeldus – elektrooniline.

Muuseumikogude täiendamisega seotud dokumenteeritavad tegevused teostab igas muuseumis koguhoidja. Dokumenteerimine põhineb infosüsteemil MuIS. Muuseumikogudega seotud arvestusdokumendid säilitatakse alaliselt.

Muuseumikogude kasutamine

Museaale võib kasutada:

1. Muuseumiväliselt

Museaale laenutatakse teistele muuseumidele, haridusasutustele eksponeerimiseks, kopeerimiseks ning uurimis- ja teadustööks. Vajadusel antakse välja säilikuid puhastus- ja korrastustööks või konserveerimiseks-restaureerimiseks ning visualiseerimiseks. Museaalide muuseumivälisel väljaandmisel vormistab koguhoidja kahes eksemplaris väljaandeakti, millest üks säilitatakse alaliselt muuseumis, teine antakse vastuvõtjale. Väljaandeaktil on näidatud väljaandmise eesmärk, museaali seisund, vastuvõtja andmed ja laenutamise tähtaeg. Väljaandeakti kinnitab direktor.

2. Muuseumisiseselt

Museaalid liiguvad muuseumisiseselt restaureerimiseks, näitustele, haridus ja uurimistööks, pildistamiseks, visualiseerimiseks, haridusprogrammideks ja muuseumi esindusotstarbeks.

Museaalide muuseumisiselisel liikumisel vormistab koguhoidja kahes eksemplaris muuseumisisese kasutamise akti, millest üks säilitatakse alaliselt muuseumis, teine antakse museaali kasutajale. Ajutise kasutamise aktil on näidatud väljaandmise eesmärk, säiliku seisund, vastuvõtja andmed ja laenutamise tähtaeg. Ajutise kasutamise akti kinnitab direktor.

Säilikute tagastamisel vormistab koguhoidja andmebaasis kahes eksemplaris tagastamisakti, millest üks säilitatakse tähtajatult muuseumis ja teine jääb tagastajale.

Museaali liikumisega seotud dokumendid:

- Muuseumi sisene liikumine, muuseumisisese kasutamise akt – elektrooniline;
- Muuseumi väline liikumine, Väljaandeakt – elektrooniline ja paberil;
- Tagastamisakt, väljaandeakt märgitud tagastatuks – elektrooniline ja paberil;
- Hoiulevõtmisakt – elektrooniline;
- Inventuuriakt – elektrooniline ja paberil;
- Väljaarvamisakt – elektrooniline ja paberil;
- Näituse pass – elektrooniline ja paberil;
- Hoiulevõtmise leping, autoriõiguste leping – elektrooniline ja paberil.

Muuseumikogude kasutamist koordineerib, dokumenteerib ja kogude säilimise eest vastutab muuseumi juhataja ja koguhoidja. Muuseumikogusse arvatud museaali võib anda kasutamiseks teisele muuseumile, asutusele, juriidilisele ja füüsilisele isikule teadustöö, eksponeerimise ja muul eesmärgil, kui muuseum on veendunud museaali nõuetekohases säilitamises. Kogude kasutamise aluseks on muuseumiseaduse § 9. Muuseumikogu kasutamise seotud dokumentatsiooni täidab muuseumi koguhoidja.

Museaalide kasutamise korral reklaamis või trükistes tuleb viidata, et museaal pärineb muuseumist. Tegevusi museaalidega reguleerib ka muuseumi juhataja poolt kehtestatud tasuliste teenuste hinnakiri.

Museaalide kasutamise seotud piirangud

1. Memoriaalsete esemete kasutamine nii fotografeerimiseks kui ka valguskoopiate tegemiseks toimub erandkorras ja otsustatakse iga kord eraldi.
2. Museaalidest on keelatud valmistada valguskoopiaid, v.a. eriloaga ja sel juhul ainult muuseumitöötaja poolt.

3. Museaali ajutisel kasutamisel peab olema täielikult tagatud eseme samasugune säilivus, nagu oli säilituskohast väljaandmisel.
4. Kõik museaalide ajutise kasutamise seonduva sätestab peavarahoidja lepingu alusel, tasu määratakse igal konkreetsel juhul eraldi.
5. Museaalide kasutamisel peab järgima autoriõiguse nõudeid.
6. Museaalide kasutamise tulemusena koostatud materjalides ja trükistes on kohustuslik viitamine algmaterjalile.

Muuseumikogude säilitustingimused

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi ekspositsiooniruumide optimaalsed säilitustingimused:

Kirjanduslik ekspositsioon – põhiliselt pabermaterjalid, raamatud, plakatid, akvarellid, graafika, vajalik temperatuur + 18, õhu suhteline niiskus 50-55%.

Interjäär-ekspositsioon – põhiliselt mööbel ja metallesemed (valgustid), optimaalne niiskus 50-55%, temperatuur + 17...+18.

Soovitud taseme tagamiseks on vaja asendada olemasolevad vanad radiaatorid uutega, mis võimaldavad temperatuuri reguleerida. See vajadus kajastub ka muuseumi arengukavas.

Ekspositsiooniruumides (Kreutzwaldi elumaja ja ait) on temperatuuri- ja niiskusmõõdikud, mida jälgitakse üks kord nädalas ja märgitakse näidud vastavasse vihikusse. Tehakse pistelist eksponaatide kontrolli nende säilivuse osas. Niiskuse ja temperatuuri optimaalseks tasakaalus hoidmiseks Kreutzwaldi elumajas kasutatakse kütteperioodil radiaatoritel veenõusid, et tagada mööbli säilimiseks vajalik niiskus (vähemalt 40-60%). Üks kasutatavatest meetoditest on ka niiskuse ja temperatuuri reguleerimiseks tuulutamine. Lahtistel akendel ja ukstel on ees vastav võrk, mis peab kinni putukad.

Hoidlatesse on lubatud siseneda üksnes neil muuseumitöötajatel, kelle tööülesannete täitmiseks on see vajalik. Hoidlatesse ligipääs ja seal tegutsemine on reguleeritud hoidlatöö eeskirjaga.

Mõniste Talurahvamuuseumi kogudes säilitatavate museaalide materjalid, säilitamiskohad ja säilitamistingimused on järgmised :

1. Puidust ja rauast esemed (esemelise kogu põhiosa) on eksponeeritud eksponaathoonetes - rehielamus, aidas ja saunas ning avahoidlates - aidas, aida lakas ja tööriistakuuris. Esemad asuvad nende loomulikus keskkonnas, taluhoonetes, mille keskkonnatingimused muutuvad koos

ilmastikuga. Eksponeeritud raudesemed on keskkonnatingimuste mõju vastu kaitstud konserveerimise teel.

2. Tekstiilist, nahast ja segamaterjalidest esemed on eksponeeritud muuseumi peahoone esimesel korrusel ja hoiustatud koguhoidlas, peahoone teisel korrusel. Hoone on puuküttel, õhu temperatuuri ja niiskusesisaldust on vajadusel võimalik muuta. Museaalid on paigutatud vastavalt Mõniste muuseumi ohuplaanile, kõige paremaid säilitamistingimusi võimaldavas keskkonnas.

3. Paberist, papist (arhiivmaterjalid) fotomaterjalidest ja metallidest (numismaatilise kogu materjalid) koosnevad museaalid on hoiustatud Vana-Võromaa kultuurikoja vastavates hoiuruumides, mis tagavad esemetele rahuldava säilivuse.

4. Näituseruum (õppehoones) on puuküttel ja võimaldab näitusele väljastatud museaalidele vajalike hoiutingimusi.

5. Suuremõõtmeliste esemete hoidla (hobustranspordivahendid, põllutööriistad) asub õppehoone kuuris ja museaalid on keskkonnatingimuste mõjule avatud. Hoone on varisemisohtlik.

Säilitustingimuste tagamine hoidlas

1. Pidevalt teostada ja dokumenteerida säilitusruumide sisekliima seiret.
2. Pakendada kapiriuulitel olevad museaalid esemete suurust ja materjali arvestades, arhiivipüsisvatesse karpidesse või pakenditesse.
3. Pakendada tekstiilmaterjalid vastavalt nende optimaalse säilitamise tingimustele.

Säilitustingimuste tagamine ekspositsiooniruumides

1. Pidevalt teostada ja dokumenteerida säilitusruumide sisekliima seiret.
2. Teostada vähemalt üks kord kahe aasta jooksul püsiekspositsioonis olevate esemete seisundi hindamine ja koostada sellest tulenev tegevuskava.

Konserveerimine

1. Konserveerida kõik püsiekspositsioonis olevad, keskkonnatingimustele avatud metall ja nahkesemed (rehielamu ja avahoidlate ekspositsioon).
2. Konserveerida rariteetsemad, Vana-Võromaa talupojakultuuri iseloomustavad esemed.

Vana-Võromaa kultuurikoda

Muuseumi hoidlates ja ekspositsioonisaalis järgitakse optimaalseid säilitustingimusi.

Keskmine temperatuur + 18, õhuniiskus 50 – 55%.

Hoidlas ja ekspositsiooniruumides on temperatuuri- ja niiskusemõõdikud, mida jälgitakse ja märgitakse näidud vastavasse vihikusse.

Esemed on paigutatud kappidesse, riulitele, karpidesse, mappidesse. Pidevalt eemaldatakse tolmu tolmuimejaga (ekspositsiooniruumid), kappides tehakse pistelist kontrolli eksponaatide säilivuse

osas. Niiskuse ja temperatuuri tasakaalus hoidmiseks kasutatakse hoidlates tuulutamist ja suvisel vihmaperioodil keskkütte sisselülitamist. Lahtistel akendel ja ukstel on ees vastav võrk, mis peab kinni putukad.

Hoidlad on valve all ja varustatud tuletõrjesignalisatsiooniga.

Museaalidega teostatakse profülaktilisi töid - tuulutamine, puhastamine, külmutamine.

Karilatsi Vabaõhumuuseumis territooriumil paikneb 17 ajaloolist hoonet, neist viis on viimaste aastate jooksul renoveeritud ja eksponaathoonetena kasutusele võetud.

2008-2010 konserveeriti ja paigutati renoveeritud magasiaita traktorid, rehepeksumasinad, aurumasin, linatöötlemise masinad ja -tööriistad.

2013 a. avatud konserveeritud museaalidega ekspositsioon - põllutöömasinad ja ait

Hoidlad paiknevad viies selleks kohandatud hoones. Hoiutingimusi on vastavalt võimalustele pidevalt parendatud. 2006. aastal ehitati välja koolimaja II korrus ja lisandus ekspositsioonipind ning hoidlaruum.

Hoidlad on varustatud valve- ja tuletõrjesignalisatsiooni ning turvakaameratega. Kuna muuseumihooned on ahiküttega, tuleb erilist tähelepanu pöörata tuleohutusnõuete rangele täitmisele. Hoidlad ja näituseruumid on varustatud termomeetritega. Regulaarselt mõõdetakse temperatuuri ja õhuniiskust.

Eesmärgiks on kogude hoiustamine optimaalsetes tingimustes, süstematiseeritult ja nõuetekohastes säilitustarvikutesse paigaldatult.

Koolimaja II korrusele on välja ehitatud avatud hoidla, mida on huvilistel võimalik muuseumitöötaja saatel külastada. Samas paikneb ka uurijatele mõeldud tööruum.

Hoidlas paiknevad foto-, numismaatika-, kunsti-, kalendri-, eseme- ja arhiivraamatukogu.

- Kaldlae tõttu on riiulid puidust ja museaalide suurust arvestades ise ehitatud.
- Klaasesemete hoiustamiseks on kohandatud klaasvitriinid ja museaalid polsterdatud polüetüleenvahust alustega.
- Vahtplastaluse ja numbrilipikuga varustatud toidunõud on süstematiseeritult ümberpaigaldatud AFII uutesse kappidesse.
- Fotokogu paikneb temaatiliselt süstematiseeritud sahtlites, fotod paigutatud ühe kaupa ümbrikutesse, happevabadesse karpidesse.
- Klaasnegatiivid paiknevad sahtlis ühe kaupa ümbrikutes, spetsiaalsetes karpides.
- Numismaatika ja märgikogu museaalid on paigutatud kileümbristesse ning asuvad rippuvas

asendis sahtlites.

- Arhiivraamatukogu on paigutatud kappidesse vertikaalasendis ja laudised varustatud raamatute kohanumbriga.

Kontorihoones (õpetajate maja II korrus) paikneb eseme- ja tekstiili-, õpikute-, ajakirjanduse- ja arhiivikogu. Ümber paigutatud koolimaja arhiiviruumi

- Arhiivdokumendid on ümbristega varustatult mappides ja need arhiivipüsivates karpides.
- Arhiivdokumendid on ümbristega varustatult mappides ja need arhiivipüsivates karpides.
- Ajakirjad on paigutatud kappidesse arhiivikarpides. Ajalehed paiknevad kapis ning riulil mappides ja karpides. Vabanevaid arhiivikappe saab kasutada ajakirjanduse hoiustamiseks.
- Rõivaesemed on hoiustatud garderoobis ja kappides polsterdatud riidepuudel.
- Suuremõtmelised tekstiilid on hoiustatud rullidel ja kaetud riidest või happevabast paberist ümbrisega.
- Peakatted hoitakse karpides tugevdusvormil.
- Jalanõud on paigutatud karpidesse.
- Eksponeeritud tekstiilesemeid säilitatakse väljaspool külustusperioodi tekstiilihoidlas.

Toimepidevus

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi hädaolukorra lahendamise plaan analüüsib võimalikke ohtusid ja riske, kirjeldab töötajate käitumist ohuolukorras. Plaani on töötajatele tutvustatud. Igapäevast tegevust reguleerivad ka Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi töökeskkonna riskianalüüs ja asutuse töökorralduse reeglid.

Töötajaid koolitatakse regulaarselt, vastavalt kehtivatele nõuetele.

Mõniste Talurahvamuseumi riskianalüüsi viiakse läbi üks kord viie aasta jooksul või lühema aja jooksul kui keskkonnas toimub olulisi muutusi.

Mõniste muuseumikogu kahjustada võivad riskid, nende hajutamise ja riskiolukorras tegutsemise kord on dokumenteeritud „Mõniste muuseumi ohuplaanis“.

Riskianalüüsi tulemuste põhjal koostatakse hädaolukorra lahendamise kava ja koostatakse selle rakendamise kord.

- Riskianalüüsi kava ja sellest lähtuv iga muuseumitöötaja individuaalne tegevus ohuolukorras dokumenteeritakse ja tutvustatakse muuseumi töötajale.
- Üks kord kahe aasta jooksul või töötajate vahetumisel viiakse läbi praktiline õppus ohutingimustes käitumise kinnistamiseks.

Vana-Võromaa kultuurikoda

Kreutzwaldi memoriaalmuuseumi hädaolukorra lahendamise plaan analüüsib ka Vana-Võromaa kultuurikoja võimalikke ohtusid ja riske, kirjeldab töötajate käitumist ohuolukorras. Plaani on töötajatele tutvustatud.

Igapäevast tegevust reguleerivad ka Kreutzwaldi memoriaalmuuseumi töökeskkonna riskianalüüs ja asutuse töökorralduse reeglid. Töötajaid koolitatakse regulaarselt, vastavalt kehtivatele nõuetele.

Karilatsi Vabaõhumuuseumil on Päästeameti poolt kinnitatud „Tegevuskava õnnetuste, erakorraliste sündmuste hädaolukordade korral.“, mis sisaldab ohuplaani. Täpselt on kirjeldatud, kuidas toimida kultuuriväärtustega hädaolukorras.

Dr.Fr.R.Kreutzwaldi memoriaalmuuseum

Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi on kogutud Kreutzwaldiga seotud memoriaalne pärand ja Kreutzwaldi teosed esitrükkidest tänapäevani. Suhteliselt laiahaardeliselt on talletatud ka Kreutzwaldi retseptsoon.

Kogude hetkeseis

1. Kreutzwaldi ja tema perekonnaga seotud ajalooline esemete kogu.
2. Kreutzwaldi teosed ja nende tõlked.
3. „Kalevipojast“ inspireeritud looming (kirjandus, kunst, muusika).
4. Rahvuslik liikumine (L. Koidula, J. Hurt jt).
5. Elias Lönnrot ja „Kalevala“.
6. Õpetatud Eesti Selts.
7. Kreutzwaldi mälestusmedali laureaadid.

Kogude kujunemislugu

1923. aastal moodustati Võrus Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Mälestuse Jäädvustamise Selts. Eesmärgiks oli Kreutzwaldi mälestussamba püstitamine, Kreutzwaldile kuulunud elumaja ost ja sinna muuseumi asutamine. Sammas avati 1926. a. Edaspidi keskenduti esemete kogumisele tulevase muuseumi jaoks. Kuna elus oli veel Kreutzwaldi kaasaegseid ja pereliikmeid (Alice Blumberg, Sophie Kreutzwald), siis otsustati omandada ostu või annetuse teel kõik, mis Kreutzwaldiga seonduv (esemed, raamatud, käsikirjad ja dokumendid). Võimalikult täpselt püüti määratleda, kas ese on ikka seotud Kreutzwaldi või tema perekonnaga. Seega pandi alus muuseumi kogudele ja välditi juhuslikke oste.

Muuseum asutati esimese eesti kirjanikule pühendatud muuseumina 10. veebruaril 1941 ja külastajatele avati juba 28. juunil 1941. Siia koondati kõik Seltsi ja eraisikute poolt kogutud esemed. Ekspositsiooni koostasid Aino Undla ja Rudolf Põldmäe Eesti kirjandusmuuseumist. Algas tänini kestav koostöö kirjandusmuuseumiga, kuhu on koondatud kogu Kreutzwaldi käsikirjaline pärand. Nelja püsiekspositsiooni (1941; 1953; 1961; 1989 - 1991) koostamisel on alati abiks olnud

kirjandusmuuseumi teadurid. Kümned koopiad (dokumendid, käsikirjad, fotod) kirjanduslikus ekspositsioonis on pärit EKLA fondist.

Muuseumikogu alakogud

Esimene sissekanne muuseumi fondipäevikus on tehtud 1961. aastal. Aluseks fondide raamat 1952-1953, mida ei ole säilitatud.

Ajaloolised esemed

Kõige väärtuslikuma osa moodustavadki KMJSi poolt kogutud Kreutzwaldile ja tema perekonnale kuulunud esemed (arstiriistad, arstiriistade kast, lauahõbe, Krimmi sõja medal, Mälestusrist uue talurahvaseaduse maksmapaneku puhul 1. jaan. 1861, Mälestusrist kooleravastase võitluse eest 1867, peeglid, sohva, raamatukapp, riul, kirjutuslaud).

Selle alakogu juurdekasv on väike. Viimasel kümnendil on lisandunud esemeid, mis kajastavad 19. saj Võru linnakodaniku elu-olu. Varasematel aastatel võeti need arvele Võrumaa muuseumis ja deponeeriti Kreutzwaldi muuseumi elumaja ajastu interjööri kujundamiseks.

Arhiivmaterjal

See alakogu on kõige suurem ja kasv ka edaspidi ootuspärane.

Kõige väärtuslikuma osa moodustavad Kreutzwaldi teoste esmatrükid ja tõlked (eepos on kirjanduslikus ekspositsioonis tutvumiseks 12 keeles). Aga olulised on ka kõik Kreutzwaldi teoste väljaanded ja tema isiklik raamatukogu (220 köidet). Haruldased on ka Kreutzwaldi kui arsti poolt välja antud tõendid. Võru linna kaart aastast 1886 ja E. Mägi ning V. Tormise käsikirjalised noodid, A. Räppo „Kalevipoja“ ukrainakeelse tõlkega seotud materjalid.

Külastajate tähelepanu äratav ka L. Lönnroti Lõuna-Eesti matkakaart, mis on valminud muuseumi eritellimusel Regios. Kuna muuseumi eesmärgiks on olla ka uurijat abistav ja oma püsiekspositsiooni pidevalt täiendav mäluasutus, siis ei saa alahinnata ka Kreutzwaldi loomingut retseptiooni kogumist. Siin on aluseks koostöö Eesti kirjandusmuuseumi ja Eesti rahvusraamatukoguga, kus on koostatud Kreutzwaldi bibliograafia 1982 - 2003 ja kõige uuem info jõuab ka Kreutzwaldi muuseumi.

Fotokogu

Fotokogu on üks suuremaid alakogusid. Muuseumi püsiekspositsioonide (arvult neli) koostamisel oli aastani 1990 ainukeseks legaalseks dokumentide kopeerimisvõimaluseks überpildistamine. Otstarbekaks peeti ka ekspositsioonis olev foto säilitada fondis koos negatiiviga. Väärtuslikud on

Teise maailmasõja eelsed fotod, mis on seotud Kreutzwaldi ringkäikudega Võrus ja Võrumaal. Viimastel aastatel on fotokogu täienenud oluliste sündmuste ja isikute jäädvustamisega (Kreutzwaldi mälestuspäev, mälestusmedali laureaadid, Kreutzwaldi stipendiumi saajad, etendus Kreutzwaldi muuseumis - „Viru laulik ja Koidula“).

Kunstikogu

Kunstikogu on arvult väike, aluseks on võetud põhimõte: töö peab olema seotud Kreutzwaldi loominguga, autoriks professionaalne kunstnik. Kolmanda ekspositsiooni jaoks kuuekümnendatel aastatel tehti ka mitmeid tellimustöid.

Kunstikogu parimateks töödeks on A. Laikmaa maal „Kaugelt näen kodu kasvamas“, K. Raua „Kalev kosjas“, O. Kangilaski graafilised lehed ja G. Neeme 200 tööd eeposele „Kalevipoeg“. Kunstikogu täiendamisel on takistuseks olnud rahalised võimalused, nii näiteks ei olnud võimalik omandada muuseumil kaunilt nahka köidetud „Kalevipoega“.

Fono - ja filmikogu

See kogu on uus ja arvult kõige väiksem ja moodustatud 2004.a seoses kaasaegsete tehniliste võimalustega. Ilmselt ei ole oodata väga suurt juurdekasvu, kuna Kreutzwaldi looming (Kalevipoeg) pole veel suurele ekraanile jõudnud. Muuseumitundides on aga tänuväärne materjal Kreutzwaldi loomingu interpreteerimiseks Piret Saarepuu animafilm „Naljaks härjamüümine“ (näited stsenaariumist, eskiisidest ja nukkudest võimaldavad läbi viia ka animafilmi tunde).

Muuseumi kujunemisloo seisukohalt on oluline P. Brambati film „Aeg ja inimesed Kreutzwaldi muuseumis“, kus kesksel kohal on interjöörekspositsiooni kujundaja Leila Pärtelpoeg ja kauaaegne direktor Aleksander Krull.

Mõniste muuseum

Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Teemade lõikes:

19. saj. talupojakultuuri iseloomustav aines

1. Taluhooned
2. Taluhoonete sisustus
3. Tarbeesemed
4. Talutekstiil
5. Põllutööriistad
6. Talupojakultuuri iseloomustavad arhiivmaterjalidUurimused

20. saj. esimese poole talupojakultuuri iseloomustav aines

1. Taluhooned
2. Taluhoonete sisustus
3. Tarbeesemed
4. Talutekstiil
5. Põllutööriistad
6. Hobutööriistad ja veokid
7. Küla käsitöömeistrite tegevust iseloomustav aines
8. Külakogukonna ühistööd iseloomustav aines
9. Talupojakultuuri iseloomustavad arhiivmaterjalid ja fotod
10. Uurimused

20. saj. teise poole talupojakultuuri iseloomustav aines

1. Taluhoonete sisustus
2. Tarbeesemed
3. Talutekstiil
4. PõllutööriistadKolhoosi- sovhoosiaega iseloomustav aines.
5. 20. saj. lõpu taluajalugu iseloomustav aines.
6. Uurimused

Eesti-Läti piiriala talupojakaubandust iseloomustav aines

1. Külakaupluse ehitised
  1. 1. Kauplusehoone
  1. 2. Kaupluse ait
  1. 3. KaubakuurUurimused
2. 20.saj. alguse kaubagruppide näidised (147 eset)

Paikkonna ajalugu iseloomustav aines

1. Esiajalugu iseloomustav aines.
2. Mõisaajalugu iseloomustav aines.Sõjaajalugu iseloomustav aines.
3. Majanduslikku tegevust iseloomustav aines.
4. Rahvuskultuurilist ühistegevust iseloomustav aines.
5. Haldusterritoriaalset paiknevust iseloomustav aines.
6. Uurimused

Territoriaalselt pärinevad Mõniste muuseumi kogud 80 % ulatuses Mõniste valla ja Hargla kihelkonna aladelt, 20% ulatuses naaberkihelkondade, Rõuge, Urvaste ja Karula kihelkondade aladelt. Muuseumikogude üldseisund on rahuldav

Mõniste muuseumi kogude täiendamisvajadused:

1. 19. saj. lõpu talupojakultuuri iseloomustava ainese täiendamine.
2. 20. saj. alguse talupojakaubandust iseloomustava ainese kogumine.20. saj. esimese poole talupojakultuuri iseloomustava ainese (teema ei olnud kuni 1988 aastani soovitav) täiendamine
3. 20. saj. esimese poole külakogukonna majanduslikku tegevust iseloomustava ainese (teema ei olnud kuni 1988 aastani soovitav) täiendamine.
4. 20. saj. esimese poole külakogukonna ühistööd iseloomustava ainese (ühistööna valminud külakaupluse jne.) täiendamine.
5. 20. saj. lõpu talurahvakultuuri iseloomustava ainese täiendamine.
6. Kohalikku lähiajalugu iseloomustava ainese pidev kogumine.

Mõniste muuseumi esemekogud on paigutatud säilitusruumidesse ja eksponaathoonetesse. Mõniste muuseumi arhiivmaterjalide kogu, numismaatikakogu ja eritingimusi vajavate esemete (relvad, väärismetall) kogud on hoiustatud Vana-Võrumaa Kultuurikoja vastavates hoiuruumides.

Kogude juurdekasvuvõimalused on olemas kõikide esemegruppide osas v.a. suuremõtmelised esemed. Suuremõtmeliste esemete hoiuruumis on küllaldaselt vaba ruumi kuid esemete nõuetekohase säilitamise tagamiseks on vajalik hoiuruumi kapitaalremont.

Vana-Võromaa kultuurikoda

Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Vana-Võromaa kultuurikoja kogu kujunemislugu.

Vana-Võromaa kultuurikoja kogu on kujunenud koos Dr.Fr.R.Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi koguga, esimene museaal muuseumikogus on 1956.aastal kogusse kantud foto Laulu – ja mänguseltsi „Kannel“ asutajaliige Rudolf Hörmannist. 1961.aastal moodustati Aleksander Krulli eestvedamisel Dr.Fr.R.Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi juurde kodulooline kogu, millest 1966.aastal sai filiaal Võru Koduloomuuseum.

Vana-Võromaa kultuurikoja kogud on mitmekesised ja kajastavad Vana-Võrumaa ja Võru maakonna ajaloolist-, kultuurilist-, hariduslikku-, majanduslikku- ja sotsiaalset arengut ning võru keele osa Võrumaa kultuuriruumis. Põhjalikult on käsitletud Võrumaa ajaloo erinevaid etappe kuni 1945.a. Kogudes on arvestatav osa välisvõrulaste pärandist.

Kogude hetkeseis:

1. Võrumaa kultuurielu kajastavad materjalid:

Vana-Võromaa kirjanikud Eestis ja välismaal, B. Kangro kirjanduspreemia laureaadid ja nende looming, kultuuriseltside ja ühenduste lugu, Uma Pido lugu, Võru Folkloorifestivali lugu, Võru kooride lood.

2. Võrumaa fotograafide (Jaan Niilus, Ida Kepnik, Gustav Zopp, Pajo, Timmo jt.) fotopärand

3. Võrumaa tööstuse ajalugu, sh. väiketööstused ja trükitööstus.

4. Võrumaa hariduselu XIX sajandi algusest, sh.suletud koolide lood

5. Kogukonnlood (seltsid, ühendused, üritused)

6. Võrukeelsed trükised ja Võru Instituudi toimetised

7. Võrumaa spordilugu

8. Välisvõrulaste pärand (Toronto Võru Eesti seltsi materjalid – mälestused, kroonikad, esemed)

9. Vana-Võromaa veskite lood

Vana-Võromaa Kultuurikoja muuseumikogu alakogud:

Ajalooline ja esemekogu on nüüdseks ühendatud. Suurema osa moodustavad XIX sajandi II poole võrulaste majapidamis- ja olmetarbed, võrulastest väiketöösturite ja meditsiiniteenistuse kogud (doktor Piho kogu, hambaarsti kabineti sisustus), talurahva kasutuses olnud töö- ja tarbeesemed. Hilisemal perioodil on lisandunud Võruga seotud kunstniku Ernst Hallopi, advokaat August Kääriku memoriaalkogud, võrumaalase elu- ja olmet kajastavad XX sajandi materjalid, märgi- ja medalikogu, tööstustoodangu näidised ja võrulaste 1980-90 aastate poliitilist tegevust kajastavad materjalid.

Kogu täieneb Võrumaal tegevuse lõpetanud asutuste (Tuletõrjeühing, koolid, Vastseliina koduloomuuseum jms) materjalide baasil.

Arheoloogiakogu on moodustunud muuseumi osalemisel toimunud arheoloogilistel kaevamistel Villa ja Kääpa asunduses ja Tamula-Roosissaarel 1968-1970.aastail leitud esemetest, juhuleidudest Tamulal 1962-1964 aastail. Nende leidude baasil on koostatud muuseumi arheoloogiline ekspositsioon, kogud on täienenud juhuleidudega 1980.aastatel ja TÜ arheoloogiakabineti korraldatud allveearheoloogia ekspeditsioonil 2007 aastal. Praegusel hetkel on kogu täienemine võimalik juhuleidude baasil, eriti vanade ehituste taastamise ja ümberehitamiste käigus leitu osas. Kogu tugevuseks on Tamula-Roosisaare leidude kompleksus, mis võimaldab edasi anda tolleaegse inimese kasutuses olnud materjalid, nende kätetööna valminud esemed ja töövahendid. Kogu pakub siiani materjali arheoloogia-alaste artiklite ja uurimustööde koostamiseks.

Arhiivikogu- suurim alakogu sisaldab rikkalikku materjali Võrumaa hariduselu erinevatest ajajärgudest (1804-2012), hea kogu 1920-40 aastate diplomitest, au-,tänukirjadest, ametitunnistustest. Ülevaatlik kogu Võru linna majaplaanidest 1839-1940 aastani (620 ühikut) ja koolinoorte ja kodu-uurijate uurimistöödest 1960-2012.aastani. Rikkalik arhiivimaterjal Võrumaa ajaloolise arengu eri aspektidest (kultuuri-, majanduse-, spordi-, haridus- ,turismi- ja ajalood), kogu Liivimaa kubermanguvalitsuse materjale.

Kogu täieneb Võrumaal tegevuse lõpetanud asutuste materjalidega ja võru keele osas.

Audio-visuaalne kogu on uus kogu ja kajastab DVD, CD, kassettide ja VHS abil Võrumaa kultuuri -, muusika-ja kirjanduselu.

Etnograafia – ja tekstiilikogu on nüüdseks ühendatud ja annab ülevaate talurahva tarbeesemetest, talurahva rõivastest ja kodutekstiilist, kogu täiendavad Võrumaa naiskutsekoolides ja käsitööringides loodu. Omaette kogu moodustab setu rahvarõivastega seotud aines, Võrumaa rahvarõivaste elemendid, kasutuses olnud üleriided, esinemisriided, vormirõivad. Kogude täienemine toimub vastavalt muuseumi kavandatud koostamisprogrammidega.

Filateeliakogu – uus kogu, moodustus 2007.aastal, et välja tuua Võrumaaga seotud filateeliaalane aines. Kogus on Võrumaaga seotud materjal – margid, templid, kirjapaber, ümbrikud, tegevuse lõpetanud postkontorite templid, erimargid ja -templid.

Kogu edasine kasv on seotud filateelia- alase ainese ilmunemisega ja arhiivikogusse vastavate viidete sisseviimisega.

Fondiraamatukogu- on moodustunud Võru õpetaja Sirgu raamatukogu baasil, millele on lisandunud võrulastest pagulaskirjanike teosed (eriti aktiivne oli kogumistöö 1990.aastatel), Võrumaaga seotud raamatud majanduse, spordi, põllumajanduse, kultuuri ja hariduselu vallas, Võru linna ja maakonna juubelialbumid, kalendrid, teatmeteosed, aastaraamatud.

Kogu kasvamine on planeeritud B.Kangro preemia laureaatide teoste ja AS Võru Täht poolt välja antud võrulastest autorite loomingu sündeksemplaride ja Võru Õpetajate Seminarite tegevust kajastavate trükistega.

Fotokogu – muuseumi üks mahukamaid kogusid kajastab Võrumaa arengu erinevaid aspekte. 1990.aastatel tehti ORKA-sse sattunud Võru fotograafide Jaan Niiluse, Gustav Zoppa, Ida Kepniku ja Mihkel Timmo klaasnegatiividest fotod muuseumi kogude tarvis, lisaks samade fotograafide originaalfotod, mitmete võrulaste ja asutuste-organisatsioonide fotoalbumid. Omaette koguks on Võru linna vaated 1920-1940.aastail, fotod sõjajärgsetest taastamistööst, Võru Õpetajate Seminarist.

Fotokogu on kõige rohkem kasutatav kogu .

Kogumistöö jätkub Võrumaa eri valdkondi kajastava ainese kogumisega, erilise tähelepanu all on Võru Õpetajate Seminarite ja Johannes Käisi pärand, linnavaated puuduvatest hoonetest ja elamukvartalitest

Kunstikogu - kogu aluseks on Võrua seotud kunstniku Ernst Hallopi looming, näited Karl Pärsimägi, Lembit Randi, Jaan Wahtra, Esko Lepa jt. loomingust ja praegusaegsete kunstnike võrumaateemalised tööd.

Plaanis on koguda Võrumaad kujutava ja võrulastest kunstnike loomingut.

Numismaatikakogu – on moodustunud juhuleidude baasil. Osa aimest on saadud võrulaste üleantud kogude käigus (rahad, ordenid) . Kogu kasv on seotud käiberahade muutumisega, numismaatilise väärtusega autasude ja juhuleidudega.

Täiendamisvajadus:

1. kalendrid ja aadressraamatud (XX saj. algusest 1950.a.)
2. fotod Võru linna kohta (puudu Karja tänava majad)
3. võrumaalased – silmapaistvad ja ettevõtlikud inimesed
4. Vana-Võrumaa kihelkondade etnograafia
5. Vana-Võrumaa tööstuse toodangunäidised
6. spordilugu kajastavad materjalid spordialade kaupa
7. võru maakonna eri piirkondade lähiajaloo materjalid

Vana-Võrumaa kultuurikoda kogub

- Koostöös Võrumaa Keskraamatukoguga
  1. Võrumaa kultuurielu (läbi aegade)
  2. Vana-Võrumaa kirjanikud Eestis ja välismaal
  3. B. Kangro kirjanduspreemia laureaadid ja nende looming
- Koostöös Eesti Ajaloo- ja Ühiskonna Õpetajate Seltsi Võru osakonnaga koolinoorte kodu-uurimuslike tööde ja konverentside kaudu
  1. Võrumaa tööstuse ajalugu
  2. Võrumaa inimesed
  3. Võrumaa hariduselu (s.h. suletud koolide lood)
  4. kogukonnalood (seltsid, ühendused, üritused)
- Koostöös Võru Instituudi teadus- ja arendusosakonnaga
  1. Võru keel ja kultuur
  2. Uma Pido
  3. Võru Folkloorifestivali lugu
- Võrumaa fotograafid (Niilus, Kepnik, Zopp, Pajo, Timmo jt)
- Võrumaa trükitööstuse ajalugu (koostöös AS Võru Täht)

- kultuuritegelased ja nende sünnijuubelid
- Võrumaa spordilugu
- 1945 – 1990.a. ekspositsioonilõigu koostamiseks kogutav materjal (Võrus valmistatud mööbel interjööri sisustamiseks, olme- ja tarbeesemed).

Karilatsi Vabaõhumuuseum

Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamisvajadus

Karilatsi Vabaõhumuuseum kogub vaimset pärandit, suulist pärimust, fotosid, väikestruktuuride arvestades Põlva maakonna territoriaalseid piire (1961.a rajooni piirid). Lisaks kogutakse omavalitsustega seotud sümboolikat ja meeneid.

1. Muuseum kogub esemelist materjali ja vaimset pärandit vana Liivimaa piirides arvestades muuseumi teemavaldkondi (omavalitsuste ajalugu, hariduse andmise ajalugu Lõuna-Eestis), kogude terviklikkust ja kogutava materjali eksponeerimise võimalikkust.
2. Karilatsi Vabaõhumuuseum ei võta kogusse esemeid, mis ei lähtu muuseumi teemast ja mida ei ole võimalik eksponeerida ega hoiustada.
3. Muuseum arvestab kogumisel esemete kultuuriloolist väärtuslikkust. See tähendab, et kogutav ese peab andma/annab uusi teadmisi piirkonna ajaloost ja muuseumi teemast, täiendama muuseumikogu kui tervikut ja lisama võimalusi näituste koostamisel ja täiendamisel. Muuseum arvestab kogumistöös materiaalse pärandi kasutuskõlblikkust hariduslikel ning uurimuslikel eesmärkidel.
4. Kogumisel eelistab muuseum esemeid, millel on piirkonnaga seotud legend ja /või on teada kes, kuidas ja milleks seda kasutas.
5. Muuseum ei kogu arheoloogilisi ega loodusteaduslikke materjale (herbaariumid, kaavikud, kivistised jne).
6. Abikogusse võetakse materjale lähtuvalt haridusprogrammide ja teemapäevade vajadustest.

Ajakirjandus

- Taluperede eluga seotud ajalehed, ajakirjad ja kalendrid (ajavahemik 1900-1950).
- Põlva maakonna ajaleht Koit (aastast 1953 kuni tänaseni), Sotsialistlik Rämpina (1951-1961).
- Maakonna koolide koolilehed ja Põlva maakonna omavalitsuste ajalehed (aastast 1990 kuni tänaseni, üksikud numbrid ja näidised).

Täiendamisvajadus: Põlvamaa valdade ja koolide perioodilised väljaanded (1990 kuni tänaseni), Põlva maakonna ajaleht, Põlvamaa sündmuste või üritustega seotud väikesetiražilised trükised.

Fotokogu

Fotokogusse kuuluvad peamiselt must-valged fotod, fotoalbumid, fotopostkaardid, negatiivid ja digifotod. Fotokogu on jaotatud temaatiliselt:

- portreed;
- tavad-kombed, religioon, noorte suvepäevad;
- ühiskondlik elu ja seltsitegevus;
- elatusalad (põllumajandus, ühismajandid, kaubandus, ehitus);
- haridus;
- rahvakultuur, vaimne kultuur, kultuuritegelased, kultuurimälestised, muuseum, sport;
- asustus, taluarhitektuur.

Täiendamisvajadus: fotod Põlvamaa looduse, inimeste elu-olu, sündmuste, hoonete kohta, sh nii digitaalselt kui paberkandjal.

Arhiivkogu

- Omavalitsuste tegevust kajastavad dokumendid;
- Koolide tegevusega seotud dokumendid ja materjalid (lisaks Vana-Võromaale ka Lõuna-Eesti ja vana Liivimaa kubermangu koolid laiemalt);
- Õppeplakatid ja -kaardid; Talueluga seotud dokumendid;
- Inimeste eraellu puutuvad dokumendid: isikut tõendavad dokumendid, tunnistused, arvekvitüürid;
- Tarbekunstnik ja pedagoog Vanda Juhansoo dokumendid;
- Majandite tegevusega seotud materjalid ja Kanepi MTJ dokumendid;
- Seltside ja ühingute tegevust kajastavad dokumendid;
- Kultuurisündmuse kajastavad materjalid;
- Mitmesugused väikestruktuurid;
- Kodu-uurimistööd ja mälestused;
- Ametiasutuste dokumentatsioon;
- Kirikumaterjalid (Kähri õigeuskirikliku abielude registreerimise raamatud, kirjavahetus);
- Kaubandusega seotud materjalid;
- ELKNÜ Põlva rajoonikomitee materjalid;
- Põlva VTÜ materjalid;
- O. Toometi isikuarhiiv.

Täiendamisvajadus: mõisa, vallakohtu ja vallavalitsuse tegevust ning muid kombetalitusi kajastavad dokumendid, Põlvamaaga seotud trükised.

Esemekogu, pärineb põhiliselt ajavahemikust 19. lõpp kuni nõukogude perioodi lõpuni.

- Talurahva elu-oluga seotud tööriistad ja tarbeesemed;
- Põllutöomasinad ja -riistad;
- Maakäsitööga seotud tööriistad;
- Koolitarbed ja -mööbel;
- Riietus- ja tekstiilesemed;

Täiendamisvajadus:

1. koolitarbed (kotid, tahvlid, kirjutusvahendid, riietusesemed, õppevahendid);
2. organisatsiooniline tegevus (noorteorganisatsioonide vormiriided ja tunnusmärgid, organisatsioonide lipud); kohalikud omavalitsused ja vallakohus (ruumisisustus, kantsleitarbed, ametirahad, karistusvahendid);
3. majapidamises kasutatavad olmeesemed (tööriistad, puunõud, riietusesemed, käsitöö, kombetalitustega seotud esemed);
4. materjalid kohalike tööstus-, tootmis- ja teenindusettevõtete kohta

Arhiivraamatukogu

Raamatud pärinevad 19. sajandist tänapäevani.

- Talurahvale kuulunud põllumajanduse, ilukirjanduse ja religiooniga seotud teosed;
- Vanda Juhansoole kuulunud raamatud;
- Muuseumile kingitud raamatud;
- Põlvamaaga seotud trükised.

Õpikutekogu

Õpikud pärinevad 19. sajandi lõpust kuni EV taasiseseisvumiseni

- Eesti koolides kasutatud õpikud, töövihikud ja õppeprogrammid.

Täiendamisvajadus: täiendamine puuduvate eksemplaride osas (nt. Schwartzi Koliraamatud 1-8, katekismused, aabitsad; kogu õppekirjandus alates koolihariduse andmise algusest Lõuna-Eestis alates 17.sajandist, sh erinevates keeltes õpikud, mida Lõuna-Eestis hariduse andmisel kasutati).

Tundides kasutusel olnud seinakaardid ja plakatid.

Audiovisuaalne kogu

- Heliplaadid;
- CD ja DVD plaadid, videokassetid.

Täiendamisvajadus: Põlvamaalt pärit isikute looming.Põlvamaa sündmusi kajastavad salvestised.

Numismaatikakogu

- Eestis käibel olnud mündid ja paberrahad 19. saj – tänapäevani;
- NSVL juubelimüntide kollektsioon;
- Muuseumile kingitud rahad.

Täiendamisvajadus: kollektsioonist puuduvate eksemplaride osas. Eriahad (seto münt, mõne tähtpäevaga seonduv jne)

Kunstikogu

- Joonistused;
- Ekstsiibrised;
- Maalid;
- Vanda Juhansoo akvarellid ja talle kuulunud maalid.

Täiendamisvajadus: Põlvamaa kunstnike teosed kuni tänaseni. Konkurss „Põlva järv” traditsiooniline võistlus (Heino Hiiesalul deaposiitivid või fotod olemas).